

8. Голиков А. П., Казакова Н. А. Прав Ю. Г. Региональная политика и экономическое развитие : европейский контекст / А. П. Голиков, Н. А. Казакова, Ю. Г. Прав. – Х. : Этнограф, 2009 – 240 с.
9. Соединенные Штаты Америки / отв. ред. А. В. Аникин, О. Н. Быков, А. И. Шапиро. – М. : Мысль, 1982. – 446 с. – (Соврем. монополист. капитализм).
10. Панасюк Б. Я. Державна планова система України: історія становлення та розвитку : монографія. – К. : КНЕУ, 2005. – 412 с.

Дячек В. В.

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ГОСУДАРСТВЕННОГО ИНДИКАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В РАЗВИТЫХ СТРАНАХ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Резюме

В статье рассмотрен опыт внедрения и развития индикативного управления экономической системой страны в развитых государствах: Японии, США и Франции. Их опыт и методология могут быть полезны и актуальны для внедрения в практику государственного управления в Украине в условиях глобализации.

Ключевые слова: индикативное управление, государственное управление, глобализация, децентрализация, регионализация.

Diachek V. V.

V. N. Karazin Kharkiv National University

COMPARATIVE ANALYSIS OF PUBLIC ADMINISTRATION INDICATIVE IN DEVELOPED COUNTRIES AT THE PRESENT STAGE

Summary

The article describes the experience of implementation and development of indicative governance economic system in the developing countries: Japan, the USA and France. Their experience and methodology can be useful and relevant for the implementation in practice of public administration in Ukraine in the context of globalization.

Key words: indicative management, governance, globalization, decentralization, regionalization.

УДК 324 (477)

Чернега О. Б.

Ішков С. В.

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Досліджено сучасні тенденції розвитку енергетичної політики України. Визначено напрями удосконалення енергетичної політики України в контексті євроінтеграції. Запропоновано шляхи використання можливостей щодо інноваційної трансформації енергетичної політики України в умовах її членства в Енергетичному співтоваристві.

Ключові слова: енергетична політика, енергоефективність, поновлювані енергоресурси, Енергетичне співтовариство, інноваційна трансформація, євроінтеграція.

Постановка проблеми. Україна, поступово рухаючись у напрямку поглиблення євроінтеграції, 1 лютого 2011 р. приєдналася до Енергетичного співтовариства – галузевого об'єднання, створення якого було ініційовано Європейським Союзом (ЄС) задля підвищення загальноєвропейської безпеки енергопостачання, у тому числі транзитного постачання енергоресурсів зі Сходу територіями країн Південно-Східної Європи, які не є членами ЄС.

Членство України в Енергетичному співтоваристві спрямоване, передусім, на імплементацію до національного законодавства норм європейського права у галузі енергетики, енергетичної політики, охорони довкілля, розвитку поновлюваних джерел енергії; на участь України у розробці регуляторної системи Співтовариства, яке забезпечувало б формування єдиного енергоринку на територіях

усіх країн-членів та визначало б механізми транспортування енергоносіїв як з-за меж Співтовариства, так і в його межах між країнами-учасницями [1]. Участь в Енергетичному співтоваристві дає Україні унікальний шанс скористатися досвідом країн-членів ЄС щодо реформування енергетичного комплексу та удосконалення енергетичної політики у відповідності до викликів і можливостей сьогодення. А отже, видається актуальним визначити перспективні напрями запозичення такого досвіду Україною з урахуванням сучасного стану вітчизняної економіки, енергетичного комплексу, інституційного середовища тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Енергетична політика України перебуває у центрі наукових досліджень як вітчизняних, так і закордонних науковців. Треба назвати таких дослідників у

даній сфері, як В. Бараннік, О. Волович, І. Газізуллін, С. Єрмілов, О. Климчук, Дж. Моссессян, Ф. Умбах,

Питанню взаємодії України та ЄС в рамках Енергетичного співтовариства присвячено праці Т. Биркович, А. Конопляника, А. Петерсен, І. Петренко, С. Реннера тощо. Однак, практично всі ці праці стосуються безпекового пріоритету енергетичної політики України, тобто забезпечення належного рівня безпеки та надійності систем енергопостачання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але залежність України від імпорту первинних енергоносіїв, передусім нафти та природного газу, може бути суттєво скорочено за умов трансформації української енергетичної політики у напрямку скорочення енергоспоживання шляхом підвищення енергоефективності і національної економіки, а також шляхом диверсифікації енергоресурсів, використання новітніх технологій у національній економіці, у напрямку сприяння поширенню використання поновлюваних енергоресурсів. Подібна трансформація вітчизняного енергетичного комплексу вимагатиме відповідної трансформації української енергетичної політики у напрямку розширення використання новітніх технологій у сфері виробництва та споживання енергоресурсів.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є виявлення напрямів інноваційної трансформації енергетичної політики України в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Характер енергетичної політики України на сучасному етапі визначається тими можливостями та викликами, які існують в її енергетичному комплексі. Загалом, на нашу думку, під енергетичним комплексом доцільно розуміти сукупність підсистем генерації, постачання та споживання енергії, а також відповідної інфраструктури. Тому при визначенні

можливостей та викликів, що впливають на енергетичну політику, доцільно проаналізувати особливості усіх підсистем вітчизняного енергетичного комплексу.

Виробництво, експорт та імпорт енергоресурсів, їх первинне (проміжне) та кінцеве споживання представлені в енергетичному балансі України (табл. 1), який засвідчує, що виробництво в Україні задовольняє 9,2% власних споживчих потреб у вугіллі та торфі, у нафті та нафтопродуктах – 29,4%, у природному газі – 35,8%. З технічних причин обсяги виробництва гідроелектроенергії, вітрової, сонячної та інших подібних видів енергії повною мірою відповідає обсягам її споживання, а ось виробництво енергії біопалива та відходів на 2% перевищує обсяги її споживання, хоча в цілому даний вид енергоресурсів забезпечує лише 1,8% сукупного виробництва енергії в Україні.

Для забезпечення власних потреб в енергоресурсах Україна імпортує значну кількість вугілля та торфу (23,2% споживання, або 24,7% виробництва), нафти та нафтопродуктів (відповідно, 86,1% та 292,8%), природного газу (відповідно, 61,8% та 172,6%). Тобто дані енергетичного балансу України підтверджують неспроможність виробничої підсистеми її енергетичного комплексу задовольнити потреби національної економіки у нафті та нафтопродуктах, а також у природному газі, імпорт яких в 1,7 – 2,9 разів перевищує їх національне виробництво.

Одночасно Україна експортує певну частку виробленого в країні вугілля та торфу (12,9%) та енергії біопалива та відходів (4,8%), тоді як експорт нафти та нафтопродуктів переважно включає реекспортні операції (загальний обсяг експорту становить 51,1% їх виробництва).

За видовою структурою енергоресурсів, що споживаються в українській економіці, то на частку вугілля та торфу припадає 34,9%, причому цей

Таблиця 1

Енергетичний баланс України у 2012 р., тис. тонн нафтового еквіваленту

Постачання та споживання	Вугілля та торф	Нафта та нафтопродукти	Природний газ	Атомна енергія	Гідроелектроенергія	Вітрова, сонячна та ін. види енергії	Енергія біопалива та відходів	Електроенергія	Теплоенергія	Усього
Виробництво	40256	3414	15404	23653	901	53	1565	0	0	85246
Імпорт	9926	9995	26590	0	0	0	1	8	0	46520
Експорт	-5192	-1745	0	0	0	0	-75	-995	0	-8007
Міжнародне бункерування	0	-306	0	0	0	0	0	0	0	-306
Зміна запасів	-2272	251	1024	0	0	0	31	0	0	-966
Загальне постачання первинної енергії	42718	11609	43018	23653	901	53	1522	-987	0	122487
Загальне енергоспоживання	-42718	-11609	-43018	-23653	-901	-53	-1522	987	0	-122487
Споживання первинної енергії	-33114	554	-16413	-23653	-901	-53	-492	12826	11865	-49381
Кінцеве споживання	-9604	-12163	-26605	0	0	0	-1030	-11839	-11865	-73106
Промисловість	-8310	-1246	-5272	0	0	0	-46	-5427	-4543	-24844
Транспорт	-12	-8588	-2050	0	0	0	0	-798	0	-11448
Інші	-890	-1512	-14375	0	0	0	-984	-5615	-7322	-30698
Неенергетичне використання	-391	-799	-4908	0	0	0	0	0	0	6116

Складено автором за даними Державної служби статистики України [2]

вид ресурсів переважно споживають у цілях проміжного споживання (7,5% спожитого енергоресурсу); на частку нафти та нафтопродуктів – 9,5% (переважно нафта переробляється та у кінцевому споживанні використовують нафтопродукти); на частку природного газу – 35,1% (проміжне споживання – 38,2%), на частку атомної енергії – 19,3% (повністю використовується для проміжного споживання з метою вироблення електричної енергії). На жаль, енергія з поновлюваних джерел складає лише 1,9% (при цьому на часту гідро електроенергії припадає 0,7% спожитих в економіці енергоресурсів, на енергію біопалива та відходів – 1,9%, а частка сонячної, вітрової, геотермальної та інших подібних видів енергії взагалі є меншою за 0,1%.

Таким чином, аналіз енергетичного балансу України дозволив відокремити такі виклики, що постають перед нашою державою та мають бути подолані в результаті провадження відповідних заходів енергетичної політики:

- висока імпортна енергозалежність та недостатній рівень видобутку власної нафти та природного газу, хоча Україна має природний потенціал щодо їх видобутку, який міг би забезпечувати близько половини її потреб у відповідних енергоресурсах [3];

- велика частка споживання вуглецевих енергоресурсів (79,5% сукупного енергоспоживання), спалювання яких спричиняє значну шкоду довкіллю;

- висока енергоемність та низька енергоефективність вітчизняної економіки: в Україні енергоемність в цілому по національній економіці становить близько 1,5 тонн нафтового еквіваленту на 1 тис. дол. США ВВП країни, тоді як в Російській Федерації аналогічний показник становить близько 1 тонни на 1 тис. дол. США, а в країнах ЄС – близько 0,15 тонн на 1 тис. дол. США [4].

Крім того, викликами, що постають перед українською енергетичною політикою є низка інституційних чинників:

- недосконалість функціонування ринкового механізму, що має відображення у високій монополізації вітчизняних енергоринків, навіть у тих галузях, де такі монополії не є природними, висока питома вага державного сектору в енергетиці, наявність державної підтримки в енергетичному секторі та державне субсидювання витрат на енергоспоживання у бюджетному секторі та секторі домогосподарств;

- недосконалість нормативно-правової бази та контролю за її дотриманням, яка виражається у недостатній дієвості правових актів, що регулюють конкуренцію, інвестиційну діяльність тощо;

- власне інституційна недосконалість, яка зосереджена, передусім, у сфері енергопостачання, що призводить до недостатньої ефективності заходів енергетичної політики, зокрема щодо підвищення енергоефективності.

Водночас український енергетичний комплекс характеризується низкою переваг, які, на жаль, не використовуються достатньою мірою, зокрема це стосується значного потенціалу відновлюваних джерел енергії – вітрової, гідроелектричної, енергії морських приливів, сонячної тощо.

Проте виявлені вище загрози енергетичній безпеці України поруч із її євроінтеграційними прагненнями зумовили приєднання до Енергетичного співтовариства, що може розцінюватися як крок на шляху до запровадження інструментів «жорсткого» європейського права, що безпосередньо

передусім повній імplementації європейського права при приєднанні країни до ЄС.

Членство України в Енергетичному співтоваристві вимагає внесення певних коректив до її енергетичної політики. Нині стратегічним документом української енергетичної політики є «Енергетична стратегія України до 2030 року» (далі – Стратегія), оприлюднена ще у 2006 р., а потім оновлена у 2013 р. [5]. Даною стратегією передбачено:

- збільшення ВВП України за рахунок економічно ефективного розвитку паливно-енергетичного комплексу (ПЕК);

- створення умов для надійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти;

- підвищення енергетичної безпеки держави;

- підвищення ефективності споживання та використання енергопродуктів;

- зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і забезпечення цивільного захисту у сфері техногенної безпеки ПЕК [5].

В цілому зазначені цілі добре корелюють з цілями, поставленими при створенні Енергетичного співтовариства, а отже, подальший розвиток енергетичного комплексу має використовувати можливості щодо запозичення досвіду із досягнення аналогічних цілей, набутого іншими країнами Співтовариства, передусім країн ЄС.

На нашу думку, при цьому не можна обмежуватися вжиття заходів, спрямованих суто на дотримання енергетичної безпеки шляхом диверсифікації джерел енергопостачання, про що йдеться у більшості досліджень з даної тематики (зокрема, див. [6-8]). Стратегією передбачено також підвищення частки відновлюваних енергоджерел у загальному енергоспоживанні до 6%, а поширення використання енергії з поновлюваних джерел також є одним з завдань Енергетичного співтовариства.

За оцінками фахівців Україна навіть за умов досягнення цілей Стратегії щодо відновлюваних енергоджерел використовуватиме не більше 50% свого потенціалу щодо такої енергії [9], а отже, існує нагальна потреба щодо удосконалення механізму використання такого потенціалу, у тому числі з використанням інноваційних технологій.

Досвід країн ЄС свідчить, що поширенню використання енергії з поновлюваних джерел має сприяти відповідна нормативна база. Крім того, українські цілі енергетичної політики у даному напрямку значно менш амбітні, ніж відповідні цілі ЄС (6% та 20% енергоспоживання відповідно). В ЄС використання енергії з поновлюваних джерел здійснюється за трьома напрямками: виробництво електроенергії, опалення та охолодження, біопаливо для транспорту.

Основа нормативно-правової бази європейської поновлюваної енергетики становить Директива 2009/28/ЄС щодо заохочення використання енергії з поновлюваних джерел. Дана директива передбачає запровадження таких стимулюючих механізмів, як формування національних цільових показників споживання електричної енергії, виробленої з поновлюваних джерел (з урахуванням зобов'язань в рамках Кіотського протоколу); надання урядових гарантій щодо проходу енергії, виробленої з відновлюваних джерел;

- спрощення та вдосконалення інституційних рамок взаємодії адміністративних органів та енергогенеруючих станцій, що працюють на енергії з поновлюваних джерел;

- надання пріоритетного доступу до енергомереж електроенергії, виробленої з поновлюваних джерел;

- заохочення до реалізації місцевих проектів генерації енергії з поновлюваних джерел для задоволення енергопотребу локальних громад [10].

Виробництво енергії з використанням її поновлюваних джерел саме по собі належить до інноваційних технологій, тому саме активізація інноваційної діяльності в енергетичному комплексі має стати підґрунтям для поступового переходу української енергетики до поновлюваних джерел.

Серед таких інноваційних технологій доцільно використати досвід ЄС щодо створення вітроенергетичних установок AeroGreen, які виявляються вдвічі більш ефективними, ніж традиційні вітрові генератори, засновані на турбінних технологіях та здатні працювати в умовах шквальних поривів вітру, що є особливо актуальним для степової частини України.

Також доцільним є налагодження співпраці з країнами ЄС щодо запозичення досвіду із поширення використання сонячних електрогенераторів у приватних будівлях. Наявні в Україні сонячні електрогенератори вимагають значних зусиль і фінансових вкладень щодо їх монтажу та сервісного обслуговування. Натомість в багатьох країнах Європи поширюються спрощені мобільні сонячні електрогенератори типу Plug & Save, що виробляються німецькою компанією ALGATEC Solar AG та не потребують складного монтажу та сервісу.

У промисловому масштабі видається вигідним налагодження співпраці з металургійними підприємствами Великої Британії, які використовують термальну енергію (енергію нагрітої поверхні) для генерації електроенергії на основі різниці температур двох поверхонь.

Важливим напрямом співпраці з іншими учасниками Енергетичного Співтовариства є також запозичення позитивного досвіду щодо підвищення енергоефективності та енергозбереження як у реальному секторі економіки, так і у секторі домогосподарств. Важливим при цьому є створення відповідної інфраструктури, яка має включати:

- фінансові установи, наприклад, на зразок іспанських інституцій IEA (Іспанська енергетична агенція) та ICO (Institut of official credit), які надають фінансову допомогу або пільгові кредити для реалізації проектів з підвищення енергоефективності та використання енергії з поновлюваних джерел;

- інформаційно-маркетингові інституції, як Вуглецевий трастовий фонд (Carbon Trust Fund) у Великій Британії, який надає інформаційну, організаційну та рекламну підтримку щодо розробки та впровадження енергоефективних технологій у промисловому та приватному секторах;

- науково-дослідні інститути, які мають тісно співпрацювати з підприємствами-інноваторами у галузі енергозбереження, а також з органами місцевої влади, що реалізують відповідні проекти на рівні муніципалітетів; наприклад, в ЄС діє Інститут енергетики (м. Петтен, Нідерланди та м. Іспра, Італія), який є підрозділом Спільного дослідницького центру, діяльність якого спрямована на дослідження у сфері енергетики з особливим акцентом на підвищення енергоефективності та впровадження енергозберігаючих технологій, у тому числі шляхом налагодження партнерства з реалізаторами відповідних інноваційних проектів;

- інституції у сфері державного технічного контролю, діяльність яких спрямовується на контроль за дотриманням вимог щодо енергомаркування товарів, особливо техніки, а також щодо встановлення та дотримання вимог стосовно енергетичного класу імпортованих товарів.

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про необхідність трансформування енергетичної політики України з урахуванням необхідності подолання загроз, зумовлених недоліками українського енергетичного комплексу та інституційного середовища його функціонування. Така трансформація має перебувати в межах визначених стратегічних цілей розвитку української енергетики та одночасно відповідати цілям функціонування Енергетичного співтовариства, членом якого є Україна.

Переваги членства в Енергетичному співтоваристві, яке розглядається поступ у євроінтеграції, мають бути використані Україною не лише щодо забезпечення безпеки енергопостачання, у тому числі шляхом диверсифікації джерел поставок природного газу, але й шляхом запозичення досвіду щодо впровадження інноваційних технологій у вітчизняному енергетичному комплексі. Такі інноваційні технології зазвичай охоплюють два аспекти функціонування енергетичного комплексу – поширення використання енергії з поновлюваних джерел у виробництві та у секторі домогосподарств, а також підвищення енергоефективності та енергозбереження у цих двох секторах національної економіки. За першим напрямом доцільно особливу увагу звернути на поширення використання інноваційних технологій із виробництва енергії з енергії вітру, сонця, біомаси, з урахуванням специфіки фінансово-економічного стану вітчизняних суб'єктів господарювання. За другим напрямом пропонується запозичувати досвід із створення інституційного середовища підвищення енергоефективності у складі фінансових, інформаційно-маркетингових, науково-дослідних та контролюючих інституцій.

Список літератури:

1. Офіційний сайт : Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.nerc.gov.ua>.
2. Офіційний сайт : Державна служба статистики України [Електронний ресурс] // <http://ukrstat.gov.ua>.
3. Україна 2012 : основні положення та рекомендації: загальна енергетична політика [Електронний ресурс] / Міжнародна енергетична агенція. – IEA, 2013. – Режим доступу : http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/UKR_Summaryplus.pdf.
4. Офіційний сайт : International Energy Agency [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.iea.org>.
5. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 р. № 1071-р [Електронний ресурс] : за станом на 24 липня 2013 р. / Кабінет міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-p/para6#n6>.
6. Диверсифікація енергопостачань в Європейському Союзі, Росії та Україні: загальні підходи, наміри і проблеми / [Центр Разумкова] // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 6. – С. 3–9.
7. Комплексне порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *acquis communautaire* у сфері застосування положень договору про заснування енергетичного співтовариства / [Міністерство Юстиції України]. – К. : б/в, 2011. – 461 с.

8. Поливана Т. Приєднання до Енергетичного співтовариства: чи стануть поставки газу в Україну надійнішими? / Т. Поливана ; МЦДП // Європейське майбутнє – Україні. – К. : б/в, 2009. – С. 1–6.
9. Розенбергер К. Політика України в галузі енергетики : KAS Policy Paper 18 [Електронний ресурс] / К. Розенбергер ; пер. з нім. Ю. Сильвестрова. – KAS, 2012. – 28 с. – Режим доступу : http://www.kas.de/wf/doc/kas_33444-1522-13-30.pdf?130206104926.
10. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC [Електронний ресурс] / [European Parliament and Council of the EEC]. – Режим доступу : <http://faolex.fao.org/docs/pdf/eur88009.pdf>.

Чернега О. Б.

Ишков С. В.

Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского

ИННОВАЦИОННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Резюме

Исследованы современные тенденции развития энергетической политики Украины. Определены направления совершенствования энергетической политики Украины в контексте евроинтеграции. Предложены пути использования возможностей инновационной трансформации энергетической политики Украины в условиях ее членства Энергетическом сообществе.

Ключевые слова: энергетическая политика, энергоэффективность, возобновляемые энергоресурсы, Энергетическое сообщество, инновационная трансформация, евроинтеграция.

Chernega O. B.

Ishkov S. V.

Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky

INNOVATIVE TRANSFORMATION OF THE UKRAINIAN ENERGY POLICY IN TERMS OF EU INTEGRATION

Summary

In the article there have been researched modern tendencies in Ukrainian energy policy. The authors have determined the vectors of improving Ukrainian energy policy in terms of EU integration. There have been suggested some ways of using the opportunities based on Ukraine's membership in the Energy Community.

Key words: energy policy, energy efficiency, renewable energy, Energy community, innovative transformation, EU integration.

УДК 332.14:339.9

Калашник М. В.

Черкаський державний технологічний університет

МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Досліджено концептуальні підходи до розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону. Систематизовано зарубіжний досвід особливостей регіонального розвитку розвинених країн світу. Проаналізовано сучасний стан розвитку регіонів України. Сформульовано механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, регіон, механізм, конкурентоспроможність, інновації, інвестиції, інформація.

Постановка проблеми. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності країни та регіону є важливим завданням розвитку кожної країни. Це дозволяє підвищити конкурентоспроможність економіки, стимулювати розвиток національного виробництва, ефективніше використовувати економічний потенціал країни та збільшити добробут населення. Кожна країна визначає свої важелі впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, вони залежать від стану розвитку економіки та наявних передумов до соціально-економічного зростання. Ці важелі формують основи управління регіональним розвитком з метою розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону. Розробка

механізму активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України є важливою умовою подальшого розвитку регіонів України, що створить умови для економічного зростання та підвищення рівня життя населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню зовнішньоекономічної діяльності країни та регіонів присвячені праці П. Беленького, О. Гребельника, М. Долишнього, А. Мазаракі, Н. Мікули, В. Юхименко та інших [1-4]. У цих дослідженнях розкриті загальні основи зовнішньоекономічної діяльності регіонів, особливості співпраці регіонів України з різними країнами, специфіка міжрегіонального та транскордонного